

Pôsobenie rizík na finančný majetok komerčných bánk po finančnej kríze

Risks to financial assets of commercial banks after the financial crisis

Mária Schwarzová

Abstrakt

Cieľom príspevku je prezentovať pôsobenie rizík na finančný majetok komerčných bánk Slovenskej republiky pri posudzovaní jednotlivých finančných nástrojov, ktoré boli zaradené do portfólia pohľadávok a na vyhodnotenie pôsobenia rizík na portfólia pohľadávok prostredníctvom tvorby opravných položiek. Príspevok poukazuje na vývoj poskytnutých úverov v Slovenskej republike a na výšku ich znehodnotenia po finančnej kríze prostredníctvom vytvorených opravných položiek v porovnaní s inými makroekonomickými ukazovateľmi.

Kľúčové slová:

Finančné nástroje, portfólio pohľadávok finančných nástrojov, opravné položky k úverom, znehodnotenie úverových pohľadávok, IFRS 9, IAS 39

Abstract

The aim of the paper is to present the risks to the financial assets of commercial banks in the Slovak Republic when assessing the individual financial instruments included in the portfolio of receivables and assessing the risk exposure to the portfolio of receivables through the creation of adjustments. The contribution shows the development of the loans granted in the Slovak Republic and the amount of their depreciation after the financial crisis through the created adjustments compared to other macroeconomic indicators.

Keywords:

Financial instruments, portfolio of financial instrument receivables, loan adjustments, impairment of loan receivables, IFRS 9, IAS 39

JEL Classification: G21, E44, E58.

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2017, ISSN 1336-5711, 2/2017

Úvod

Súčasná finančná situácia v SR v oblasti poskytovania úverov klientom komerčnými bankami je vcelku priaznivá. Objemy úverov, ktoré poskytujú slovenské banky rastú, avšak ich vývoj musí byť neustále sledovaný vzhľadom na pôsobenie rizík. Svetové ratingové agentúry posudzujú výkonnosť ekonomík krajín Európskej únie, kde súčasťou posúdenia je aj bankový sektor krajiny. Slovenské banky majú síce priaznivú finančnú situáciu, avšak vo väčšine prípadov sú dcérami zahraničných bánk. Priaznivá ekonomická situácia krajiny by mala vplývať na množstvo poskytnutých finančných prostriedkov klientom vo forme úverov. Pôsobenie rizík v nadväznosti na nepriaznivý vývoj makroekonomických ukazovateľov a celkovej ekonomiky krajiny, môže mať nepriaznivý vplyv na znehodnocovanie finančných nástrojov bánk vo forme úverových pohľadávok. Zhoršená ekonomická situácia krajiny vplýva na finančný majetok jednotlivých komerčných bánk, čo nepriaznivo ovplyvňuje ich ukazovatele obozretného podnikania. Ak je finančný majetok komerčných bánk vystavovaný vyššiemu riziku, má to za následok zvýšenú tvorbu opravných položiek a súčasne priamy nepriaznivý vplyv na výšku hospodárskeho výsledku a hospodársku situáciu banky. Ekonomika slovenskej republiky sa vyvíja pozitívne a predpokladaný je ekonomický rast aj v nasledujúcich obdobiach. Z uvedeného dôvodu by sa mal vývoj v oblasti poskytovania objemov úverových prostriedkov klientom bánk aj vývoj rizikovosti vyvíjať priaznivo.

1. Riziká znehodnocovania finančného majetku komerčných bánk

Po intenzívnom pôsobení rizík v čase finančnej krízy, ktorá sa prejavovala najmä po roku 2008 komerčné banky SR prehlbovali monitorovanie rizík a intenzívne vyhodnocovali rizikovosť finančného sektora krajiny. Bankový sektor SR je vyhodnocovaný v zmysle požiadaviek Bankového dohľadu centrálnej banky. Požiadavky na vykazovanie a zverejňovanie údajov a informácií slovenských bánk vychádzajú z opatrení a usmernení Európskej centrálnej banky, z usmernení Bazilejského výboru bankového dohľadu (Basel III), z Medzinárodných účtovných štandardov – IAS (International Accounting Standards) a z Medzinárodných štandardov pre finančné vykazovanie - IFRS (International financial reporting standards) [3].

Vplyvom finančnej krízy, ktorá sa prejavovala hlavne v rokoch 2008 a 2009 sa okrem prehlbovania kreditných rizík odhaľovali negatívne stránky bankového sektora. Hlavný

problém spočíval v tom, že banky nevlastnili dostatočné množstvo kvalitného kapitálu a nemali dostatok likvidných finančných nástrojov. Komerčné banky SR, aby dosiahli požadovanú kapitálovú primeranosť mali krátkodobé zdroje v dlhodobých aktívach, čím nedosahovali požadovanú likviditu. Cieľom Basel III bolo odstrániť tieto nedostatky a odstrániť proticyklickosť bankovej regulácie, posilniť bankový systém a zvýšiť disciplinovanosť bankových objektov. Požiadavky sa sústreďujú hlavne na riadenie finančnej a ekonomickej stability (makroobozretná regulácia), na podporu obozretnosti finančných inštitúcií a na ochranu spotrebiteľa na finančnom trhu [9]. Súčasťou opatrení v pokrízovom období bolo aj jednoznačne stanoviť systémovo významné banky a spracovať požiadavky na konsolidované výkazníctvo bánk v zmysle medzinárodných štandardov finančného vykazovania. Systémovo významné banky začali predkladať svoje konsolidované finančné výkazy Európskej centrálnej banke.

Výsledky stresového testovania slovenských bánk ukazujú, že slovenský bankový sektor by mal byť odolný proti nepriaznivému vývoju reálnej ekonomiky a vývoju na finančných trhoch. Ziskovosť bánk SR po roku 2010 začala stúpať a v nasledujúcich rokoch sa vyvíjala pozitívne. Možno však predpokladať prepad ziskovosti v nasledujúcom období v rokoch 2017 a 2018, z dôvodu výpadku niektorých jednorazových výnosov. Napríklad v roku 2016 slovenské banky zvýšili svoju ziskovosť najmä z výnosov z predaja podielu v spoločnosti VISA. Ziskovosť bánk od roku 2010 bola ovplyvnená výrazným poklesom čistých úrokových výnosov (najmä vplyvom zníženia poskytnutých úverov a predpokladaného zníženia úrokových sadzieb (najmä v prípade spotrebiteľských úverov)).

Stabilné bankové sektory zabezpečujú nielen stabilitu krajiny vo všetkých oblastiach, ale aj stabilitu bankového sektora Európskej únie. Z uvedeného dôvodu je nevyhnutné vyhodnocovanie informácií a údajov o komplexnej finančnej situácii bánk t.j. o ich obchodnej, finančnej a prevádzkovej situácii v súvislosti s pôsobením rizík na individuálnej aj konsolidovanej úrovni. Prezentácia ich finančnej situácie vyžaduje prezentáciu všetkých finančných nástrojov a ich reálnych hodnôt [4]. Nové požiadavky na vykazovanie rizík sú úzko späté so zmenou vo vývoji finančnej situácie a to tak, aby prostredníctvom vykazovania preukazne vyhodnocovali súčasne aj budúce riziká a pripravovali sa na cyklické výkyvy finančného prostredia krajiny [6].

Efektívne riadenie rizík je jedným zo základných pilierov úspechu komerčných bánk. Cieľom bánk v oblasti riadenia rizík je identifikovať všetky dôležité riziká, ktorým sú vystavené a správne odhadnúť ich možný nepriaznivý vplyv na finančný majetok banky. Komerčné banky

SR si stanovujú rizikový apetít banky, čo predstavuje súbor indikátorov určujúcich cieľný rizikový profil banky, ktorý si banka stanoví, pričom jeho východiskom je stratégia banky v oblasti riadenia rizík. Postupy a opatrenia na zmierňovanie a odstraňovanie jednotlivých druhov rizík sú zameriavané na dosiahnutie takej úrovne posudzovania rizík, aby každá banka bola schopná identifikovať všetky významné riziká, ktorým je vystavená a vyhodnotiť a kvantifikovať potenciálny vplyv týchto rizík na hodnotu jej finančného majetku.

Finančný majetok vo forme úverových pohľadávok bánk je vyhodnocovaný priebežne. Priebežne sa sleduje, či existuje objektívny dôkaz zníženia jeho hodnoty a či strata z jeho zníženia má dopad na budúci peňažný tok z tohto majetku. Objektívne dôkazy o znížení hodnoty finančných nástrojov vo forme úverových pohľadávok sú najmä významné finančné problémy dlžníka, porušenie zmluvy dlžníka, pravdepodobnosť zlyhania dlžníka a zmeny v platobnom stave dlžníkov alebo emitentov. Straty zo zníženia hodnoty finančného majetku vo forme úverových pohľadávok znižujú hospodársky výsledok banky. Slovenské banky posudzujú, či existuje objektívny dôkaz k znehodnoteniu finančného aktíva alebo skupiny finančných aktív. Finančné nástroje vo forme úverových pohľadávok alebo skupina finančných nástrojov je považovaná za znehodnotenú v prípade, že existuje objektívny dôkaz o znehodnotení v dôsledku jednej alebo viacerých udalostí. Prvotne sú finančné nástroje vykázané v požadovanej hodnote a následne sú oceňované a vyhodnocované v súvislosti s odhadovanými peňažnými tokmi a stratovými externými a internými udalosťami.

Pre prehľadné a preukazné vykazovania rizík v oblasti finančných nástrojov banky sú povinné zverejňovať všetky riziká v zmysle štandardu IFRS 7: Finančné nástroje - zverejňovanie. V rámci tohto štandardu je potrebné zverejňovať všetky typy rizík a to najmä likvidnosť finančných nástrojov, kde sú potrebné zverejnenia, akým spôsobom bola stanovená ich reálna hodnota a vyžaduje kvalitatívne aj kvantitatívne zverejňovanie rizík.

K najvýznamnejším rizikám finančných nástrojov patria [7]:

- kreditné riziká, vyplývajúce z nedodržania platobných podmienok klientov, porušenia dohodnutých úverových zmlúv, zníženie hodnoty zabezpečenia úveru,
- trhové riziká vyplývajúce najmä v dôsledku zmien trhových cien, úrokových sadzieb, výmenných kurzov,
- operačné riziká, vyplývajúce z nesprávnych vnútorných postupov bánk, zlyhávania bankových systémov alebo vplyvom vonkajších faktorov,
- riziká likvidity vyplývajúce z neschopnosti bánk v ktoromkoľvek okamihu vyplácať finančné záväzky vyplývajúce z pasívnych produktov ako sú bežné účty klientov,

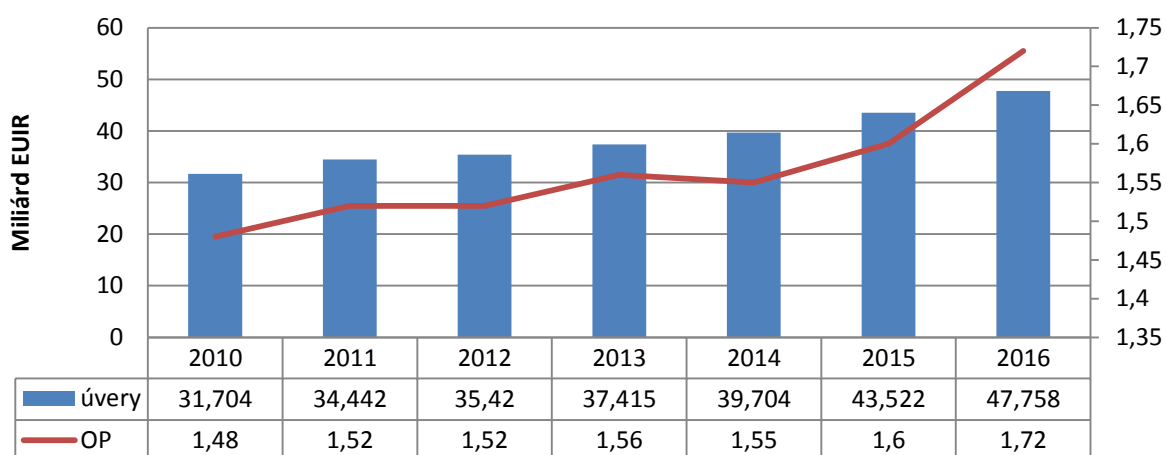
úsporné vklady klientov, splatné termínované vklady klientov a splatné emitované cenné papiere,

- riziko straty dobrého mena banky,
- riziká compliance vyplývajúce zo súdnych sporov a porušenia firemnej kultúry,
- strategické a podnikateľské riziká vyplývajúce zo zmien v podnikateľskom prostredí.

2. Znehodnocovanie finančného majetku komerčných bánk SR

Znehodnocovanie finančného majetku komerčných bánk SR po finančnej kríze je ovplyvnené pôsobením všetkých rizík. Komerčné banky SR straty zo znehodnotenia finančného majetku vyjadrujú tvorbou opravných položiek, ktoré sú tvorené na ťarchu nákladov. Požiadavky na tvorbu opravných položiek sú zakotvené v IAS 39 – Finančné nástroje : účtovanie a vykazovanie. Opravné položky sa tvoria v prípade ak sa jedná o súčasné reálne straty k vykazovanému obdobiu [5]. Pri posudzovaní vývoja celkového stavu vytvorených opravných položiek v SR možno konštatovať, že ich vývoj od roku 2010 má stúpajúcu tendenciu. Na Slovensku po roku 2015 sa riziká zvyšovali, vzhľadom na to, že slovenské banky zvýšili tvorbu opravných položiek . Zvyšoval sa aj objem poskytnutých finančných nástrojov vo forme úverových pohľadávok. Kým v roku 2010 sa celkové poskytované úvery, vrátane krátkodobých, strednodobých či dlhodobých úverov nachádzali na úrovni 31,704 miliárd EUR, v roku 2016 sa ich hodnota vzhľadom na úroveň 47,758 miliárd EUR.

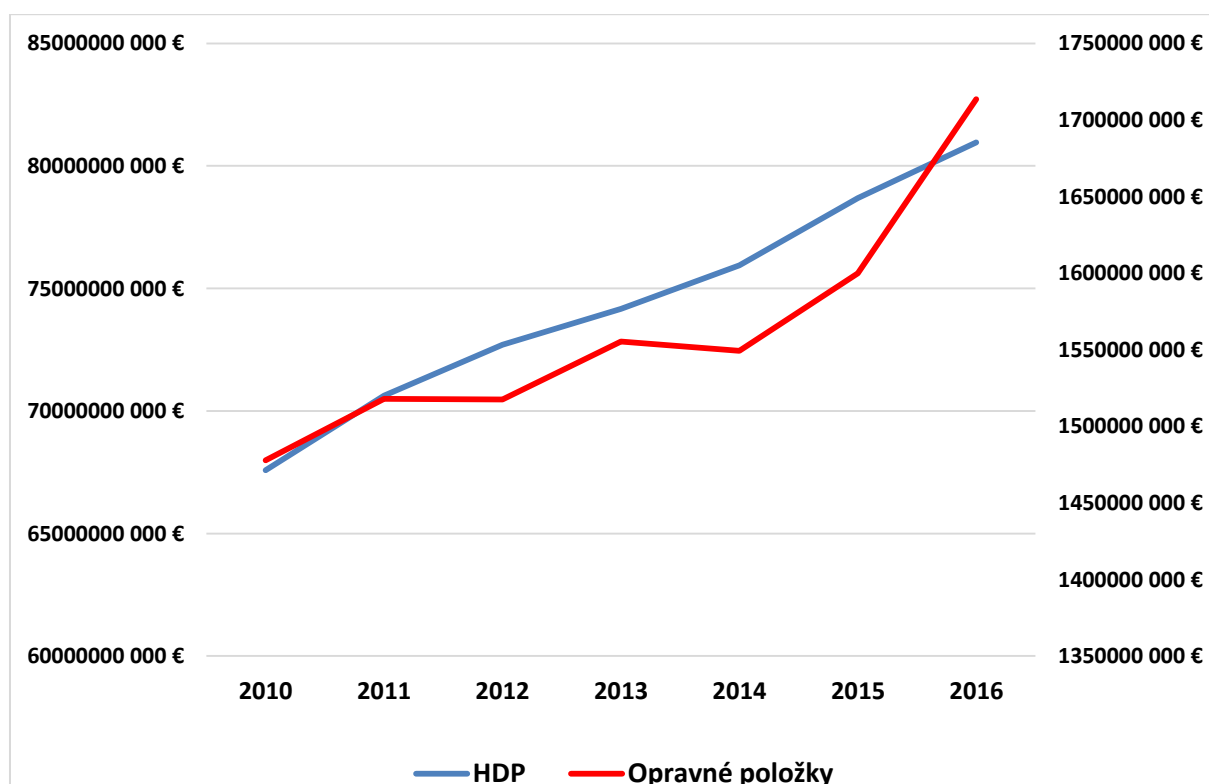
Graf č. 1 : Vývoj tvorby opravných položiek a poskytnutých úverov v SR od roku 2010 do roku 2016.

Zdroj: Vlastné spracovanie v zmysle štatistického zverejňovania údajov NBS roky 2010-2016 [8] [9]

Opravné položky vytvorené bankami v období d roku 2010 do konca roka 2016 mali rastúcu tendenciu. Objem poskytnutých úverov rástol, avšak súbežne s rastom objemu úverov rástla aj tvorba opravných položiek, čo poukazuje na intenzitu pôsobenia rizík. Vychádzajúc z pôsobenia jednotlivých rizík najviac opravných položiek je tvorených na kreditné riziká, čiže na nedodržanie zmluvných podmienok, splácania v zmysle splátkového kalendára ktoré sú zmluvne dohodnuté v úverových zmluvách. Vzhľadom k tomu, že v zmysle IFRS 9 – Finančné nástroje, ktorého účinnosť je stanovená od 1.1.2018 bude potrebné tvoriť opravné položky aj na predpokladané riziká [2]. Predpokladá sa, že slovenské banky sa už pripravujú na túto skutočnosť, pretože objem opravných položiek ku koncu roka 2016 mal rýchlejší trend rastu ako celkový rast objemu poskytnutých úverov slovenskými bankami avšak pri priaznivom vývoji hospodárskeho rastu.

Graf č. 2 : Vývoj tvorby opravných položiek a HDP v SR od roku 2010 do roku 2016.

Zdroj: Vlastné spracovanie v zmysle štatistického zverejňovania údajov NBS [9] [10]

Podľa zverejnených štatistík v 4. štvrťroku 2016 roka rast hrubého domáceho produktu (HDP) dosiahol 3 %. Za celý rok 2016 dosiahol rast 3,3 %. Analytici predpokladajú, že v roku 2017 by sa mal ekonomický rast udržať nad 3 % [10]. Podporou by mala byť európska

ekonomika, ktorá je podľa nich v dobrej kondícii. Oživenie hospodárstva SR po kríze bolo jedným z najrýchlejších v EÚ. Podľa vypracovaných hospodárskych prognóz sa predpokladá, že reálny HDP v roku 2015 narástol o 3,5 % v dôsledku výdavkov domácností a rastúcej investičnej činnosti. Investície boli ovplyvnené najmä z priaznivejšieho čerpanie finančných prostriedkov EÚ^[11]. Spotreba domácností bola ovplyvnená zlepšením vývoja v oblasti nezamestnanosti, ktorá klesala a to malo vplyv na priaznivé úverové podmienky podnikateľských subjektov. Rast reálneho HDP podľa očakávaní presiahol v roku 2016 3 % , ako aj predpokladaný vývoj na rok 2017. Najsilnejším motorom rastu sa má stať narastajúca súkromná spotreba obyvateľstva.

Záver

Slovenské banky majú vypracovaný systém riadenia kreditného rizika zmluvnej strany, ktorý vyhovuje stanovenej koncepcii bánk pre posudzovanie rizík. Vhodná koncepcia riadenia kreditného rizika zmluvnej strany zahŕňa vypracované postupy s ohľadom na rizikový apetít každej banky. V rámci systému riadenia rizík sa vyhodnocujú všetky riziká a to najmä trhové riziko, riziko likvidity a právne a operačné riziko, ktoré súvisia s kreditným rizikom zmluvnej strany. V súčasnosti majú slovenské banky už len polroka na prijatie medzinárodného štandardu IFRS 9, ktorý mení portfóliá finančných nástrojov a prehodnocuje riziká na novej báze.

Banky so zmluvnými stranami uzatvárajú len také obchody, ktoré sú komplexne vyhodnotené. Súčasťou vyhodnotenia rizík sú interne stanovené kreditné a obchodné limity, ktoré sú zohľadnené vo vlastných modeloch bánk merania rizík. V súčasnej finančnej situácii pred prijatím medzinárodného štandardu finančného vykazovania IFRS 9 sa naďalej hľadajú nástroje ktoré by pomohli komerčným bankám SR dôsledne vyhodnotiť ich finančnú situáciu a pripraviť sa na jeho prijatie [1]. Situácia komerčných bánk môže byť skomplikovaná napríklad zhoršením ratingu krajín Európskej únie, kde majú slovenské banky materské spoločnosti. Vychádzajúc u zvedených skutočností je nevyhnutné vo zvýšenej miere vyhodnocovať znehodnotenie majetku komerčných bánk vo forme úverových pohľadávok a vyhodnocovať aj stabilitu jednotlivých európskych bankových konsolidovaných celkov.

Literatúra:

- [1] DVOŘÁK, V.: IFRS 9 – Klasifikace a oceňování, KPMG Česká republika, s.r.o., Praha 2010, 14 str., www.kpmg.cz.
- [2] ERNST & YONG: IFRS 9 – IASB vydala první část standardu nahrazujícího IAS 39, Mimořádné vydání IFRS newsletteru – číslo 60/listopad 2009, Praha 2009, 19 str., www.ey.com/cz.
- [3] International Accounting Standards Board: International Financial Reporting Standard 9, London 2009
- [4] Medzinárodný účtovný štandard IAS 32 – Finančné nástroje – zverejňovanie a prezentácia
- [5] Medzinárodný účtovný štandard IAS 39 – Finančné nástroje – vykazovanie a oceňovanie
- [6] Medzinárodný štandard IFRS 9 - Finančné nástroje
- [7] Medzinárodný štandard IFRS 7 - Finančné nástroje
- [8] Prezentácia výsledkov komerčných bánk SR podľa IFRS za roky 2010 – 2016
- [9] Opatrenie NBS č.16/2014 o uverejňovaní informácií bankami a pobočkami zahraničných bánk z 2. septembra 2014
- [10] Národná banka Slovenska <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/makroekonomicka-databaza/makroekonomicke-ukazovatele>
- [11] Národná banka Slovenska - <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/menova-a-bankova-statistika/statisticke-udaje-penaznych-financnych-institucii#BIL1-12>

Kontaktné údaje :

Ing. Mária SCHWARZOVA, PhD.
odborný asistent
Katedra bankovníctva a medzinárodných financií,
Národohospodárska fakulta,
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
PSČ 852 35
Slovenská republika
email: maria.schwarzova@euba.sk